

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2011/10/online-adatbazisok-a-tortenelemtanitas-szolgalataban-ii---benyi-klaudia-arkadia---tortenelemoktatasi-portal-02-03-12/>

Online adatbázisok a történelemtanítás szolgálatában II. Bényi Klaudia: Árkádia – történelemoktatási portál

www.arkadia.pte.hu/tortenelem/cikkek

„Az Árkádia weboldal olyan közös hely, találkozópont, fórum, ahol az elmélet találkozik a gyakorlattal, ahol két félből egy egész lesz, ahol a tartalom neki megfelelő formát kap. Az Árkádia az együttműködés, a közös munka színtere. Szakmai kooperáció a tudomány és az oktatás között” – olvasható a weboldal szerzői által írott bevezetőben. Valóban megvalósítható cél ez, s ha igen, hogyan?

A portál fő menüjében nyolc menüpont található: Tanulmányok, Források, Tananyagok, Kislexikon, Ajánló, Fórum, Archívum, Kapcsolat. A *Tanulmányok* menüpont alatt történészek tanulmányait olvashatjuk (2. szám: *Varga Szabolcs, Horváth Richárd, B. Szabó János, Fedeles Tamás*), majd két irányba indulhatunk. Vagy a Forrásokhoz, ahol az egyes tanulmányokhoz kapcsolódó források (szövegek, képek, térképek, alaprajzok stb.) találhatóak, vagy a *Tananyagok* szekcióhoz, ahol konkrét tananyagok: óra- és modultervek, feladatok és feladatlapok, tanári kalauzok stb. lelhetőek fel. A *Kislexikon* menüpont bizonyos szakkifejezések, szócikkek magyarázatát tartalmazza. Az *Archívum* tárolja az Árkádia összes korábbi írását, a *Kapcsolat* menüpontból pedig megtudhatjuk az Árkádia szerkesztőinek elérhetőségét és nevét: *Priskinné Rizna Erika, Gőzsy Zoltán, Dévényi Anna*.

Az Árkádia figyelemre méltó kísérlet, mivel azt a kulcsfontosságú történelemdidaktikai szándékot valósítja meg, hogyan lehet a történettudomány eredményeit korszerű, és a tudományhoz méltó formában iskolai tananyaggá alakítani. Technikai értelemben az a legkézenfekvőbb, ha a pedagógus előbb elolvassa a választott *tanulmányt*, például a középkori Pécsről, melynek szerzője a 2. számban *Dr. Fedeles Tamás*. Ez után érdemes végigböngészni a Forrásokot. A harmadik lépésben átmegyünk a Tananyagok szekcióba, ahol az Árkádia csodája történik: *itt alakul át a történeti tudás színvonalas tananyaggá*. A tudományos ismeretek, az iskolai felhasználásra alkalmas források, valamint a pedagógiai hozzáadott érték eredményeként megtörténik a „tudás” roppant értékes transzformációja. A középkori Pécs témájában ezt a feladatot *Sárváriné Lóky Gyöngyi* végezte el, a többi esetben *Perger Attila, Bosnyákné Szűcs Erzsébet* és *Engel Mária*.

A *Tananyagok* kétségkívül az Árkádia legértékesebb része, mert igen magas színvonalon, és Magyarországon úttörő jelleggel ülteti át a korszerű történelemdidaktika felismeréseit a gyakorlatba, abban a szellemben, ahogy azt *Fischerné Dárdai Ágnes* évek óta szorgalmazza: „A történészek által módszeresen, és nemzetközi mércével mérten is magas színvonalon feltárt történeti eredmények, az új történeti szemlélet hogyan szervesül a széles társadalom közgondolkodásában? Milyen transzfer módok léteznek Magyarországon, amelyek közvetítenek a történész szakma, és kutatásuk befogadói, „fogyasztói” között? Milyen kapcsolat, átjárás van a magyar történettudomány és a magyar történelemtanítás között?”¹

Az Árkádia rendkívül nagy segítséget nyújtva készítette elő a pedagógusok számára az egyes történeti témák iskolai feldolgozását és feldolgoztatását(!). Minden tananyagnál pontosan meghatározza, hogy *milyen korosztály vagy hányadik évfolyam* számára készült; megnevezi a *tartalmi célokat, a módszertani eszközöket, a tartalmi követelményeket* és a

tanulási készségek *fejlesztési követelményeit*. A tartalmi célok azokat a kérdéseket foglalják össze, amelyekről szó kell, hogy essék a tanóra során. Például *Perger Attila* A Jagelló-kor című modultervében a következő tartalmi célokat fogalmazta meg: A Jagelló-kor gazdasági, politikai és társadalmi viszonyainak feltárása; A Dózsa-féle parasztháború okainak vizsgálata; A Magyar Királyság helyzete a Mohács előtti években.

A Tananyagok felület nagy erénye, hogy a tervezett órák alapját a tanár–diák kölcsönös együttműködés képezi. Ezek az óravázlatok a legkorszerűbb történelemdidaktikai szemlélet jegyében íródtak, melynek középpontjában a diák áll, aki munkáltatás útján szerzi meg a tudását, a tanár pedig irányít és minden eszközt biztosít a tudás (= ismeret + képesség + érték) megszerzéséhez és feldolgozásához. A munkáltatás által megszerzett ismeret jóval tartósabb, mint a frontális tanítás útján átadott. Ahogy ezt Vajda Barnabás a weboldal pécsi indításakor is hangsúlyozta: „*Míg az ismeretek önállóan és általában passzívabb módszerekkel is elsajátíthatók, addig a képességek gyakorlást igényelnek, azaz a tanulók aktív részvételét*”². Azaz a projekt sikeres megvalósításának feltétele a tanulók aktivitása.

A módszertani célok, eszközök az oktatási folyamat megvalósulásának lehetséges vagy ajánlott módjait írják le. Például a forrásokból való információgyűjtés, azok részletes elemzése és feldolgozása, az ajánlott kooperatív tanulási technikák alkalmazása, okok és következmények vizsgálata stb. *Sárváriné Lóky Gyöngyi* A középkori Pécs című helytörténeti modultervében a következő módszertani célokat fogalmazta meg: (1) Közvetlen környezetük megismerésével közelebb hozhatók a tágabb történelmi összefüggések, hatások, ezek közvetlenebb érdeklődést válthatnak ki: a beleérző képesség fejlesztése. (2) A hely története vonzó- és kötőerőt jelent: az identitástudat erősítése. (3) A téma feldolgozása kooperatív tanulási technikák segítségével: különböző típusú forrásokból információk gyűjtése és feldolgozása, okok és következmények elemzése. (4) Egyszerű történelmi térkép-vázlat/városi alaprajz készítése. A tananyagok didaktikai feldolgozottságának (operacionalizációjának) mértékét bizonyítja, hogy a honlapon található módszertani eszközök a tanórák részletes időbeosztásától a megoldással ellátott feladatlapokon át az ötletes keresztrejtvényekig és egyéb kreatív feladatokig terjednek.

A tartalmi követelmények a tanulóktól elvárható alapvető ismereteket tartalmazzák, melyek azok a fogalmak, tények, események, melyek a későbbiekben számon kérhetők tőlük. Ennek tisztázása, megbeszélése a diákokkal létfontosságú majdani felkészülésük és számon kérhetőségük érdekében. *Engel Mária* A mohácsi katasztrófa és a hozzá vezető okok című modultervében így határozza meg a tartalmi követelményeket: a tanulók képesek legyenek árnyaltan bemutatni a mohácsi katasztrófához vezető okokat; váljanak képessé a források kritikus elemzésére, a szerzők szándékának feltérképezésére, az okok és a következmények megkülönböztetésére. Vizsgálódásuk során a diákok sajátítsák el az egyetemes és a magyar történelmi események szinkron szemléletét, legyenek képesek Magyarország történetét az egyetemes történelem összefüggésében szemlélni, elhelyezni; a tanulók a térkép segítségével tudják elhelyezni a Jagelló-kori Magyarországot a történelmi térben, helyzetét az Oszmán Birodalom terjeszkedésének és az európai nagyhatalmi kapcsolatok és konfliktusok összefüggésében.

A tanulási készségek fejlesztési követelményei azokat az optimális tanulói magatartásokat tartalmazzák, melyek fejlesztésére a pedagógus a tanítási/tanulási folyamat során törekszik, például a csoportmunka során együttműködő, empátikus, a tanulási folyamatban aktív legyen.

Bosnyákné Szűcs Erzsébet a Mátyás, a nagyhatalmú király című modultervében a következő módon határozza meg a tanulási készségek fejlesztési követelményeit:

- a tanuló aktívan vegyen részt a tanulási folyamatban;
- együttműködően segítse a csoportmunka hatékonyságát;
- erősödjön kitartása a feladatok megoldásában és felelősségvállalása saját teljesítményével kapcsolatban;
- gyakorolja a mások iránti türelem és beleérzés képességét;
- legyen képes csoporttársaival szemléltető anyagok készítésére és bemutatására, illetve ábrák verbális, értelmező bemutatására;
- gyakorolja az érvelést, példákkal támassza alá állításait;
- a szerzett információk birtokában törekedjen az események, személyek értékelésére.

Az egyes témák akár nagyobb óraszámokban is feldolgozhatók és percekre bontva ábrázolják a tanórai munka fázisait. Az első a ráhangolás, melyekhez különféle eszközök alkalmazása lehetséges, pl. idézetek, források elolvasása, tanári kérdések vagy rövid asszociációs játékok. Ebben a fázisban történik meg a munkaforma – például a csoportok – kialakítása, a tartalmi követelmények meghatározása stb. A második fázis a jelentésteremtés. Itt kerül sor a rövid tanári magyarázathoz kapcsolódó kérdések megválaszolására (írásban vagy szóban), esetleg feladatlapok kiosztására, és különböző munkamódszerek alkalmazására a tanulási folyamat hatékonyságának növelése érdekében. A harmadik fázis a reflektálás, amely során a pedagógus meggyőződhet, hogy a tanulók elsajátították az alapvető ismereteket; ennek módszerei a kérdések, feladatok és gyakorlatok. Például térkép segítségével a diákok felsorolják a földrajzi felfedezéseket, az adott időszak fontosabb csatáit; az osztály együtt megbeszéli az adott király uralkodásának főbb állomásait stb.

Végül adjunk választ arra a kérdésre, milyen előnyök származhatnak abból a tényből, hogy az Árkádia megvalósítói a projektet online módon, tehát interneten elérhető és letölthető tananyagok formájában valósították meg. (Azon lépünk túl, hogy „így mindenki hozzáfér” – mint mindig, az Árkádiát is csak egy bizonyos réteg fogja használni.) Történelemdidaktikai szempontból az Árkádia legfőbb erénye a szakmai hitele: hogy szakmailag tökéletesen hiteles anyagokat, jól előkészített forrásokat és minőségi tananyagokat tesz szabadon letölthetővé és felhasználhatóvá. Másfelől nagyon lényeges, hogy az efféle remek honlapoknak köszönhetően lassan, de biztosan omlik-bomlik a papíralapú történelemtankönyv hatalma. Az iskolák egyre bővülő és javuló technikai felkészültsége alapján joggal feltételezhető, hogy a digitális elérhetőség alkalmassá és vonzóvá teszi, hogy az Árkádiáról származó forrásokat és tananyagokat digitális táblán alkalmazzuk.

JEGYZETEK

1. F. DÁRDAI Ágnes (2010): Történelemtanítás Magyarországon a XXI. század elején. Helyzetkép és perspektíva. *Történelemtanítás* online történelemdidaktikai folyóirat, XLV. évf. 1. Új folyam, 1. szám.
<http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2010/02/fischerne-dardai-agnes-tortenelemtanitas-magyarorszagon-a-xxi-szazad-elejen-helyzetkep-es-perspektiva/> [2011.03.13.]
2. VAJDA Barnabás (2009): *Bevezetés a történelemdidaktikába és a történelemmetodikába*. Selye János Egyetem, Komárom, 70.